

МАРК КВАЖБЕР
ВЕЛИКЕ МАСКЕ

Уредник
Корана Боровић

Наслов ориџинала
Marc Quaghebeur, *Les grands masques*

Copyright © 2012 Renaissance & Marc Quaghebeur
Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2022.

Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста
у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности

Ce livre a été réalisé avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Објављено уз помоћ Федерације Валонија-Брисел

МАРК КВАЖБЕР

Велике маске

Превела са француској
Љиљана Матић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Да ли је то роман или новела?
Сузана Андрије

Живој, Сузана, не књижевност...
Пол де Кормуа

Кратка биографска белешка о свакој личности *Великих маски* налази се на крају књиге под насловом *Галерија Њорџије* (странице 271 до 277).

КАМЕЊЕ СПОТИЦАЊА

Лепинуа

Једном, изгледа да се све спонтано подразумева, мрмља Пол де Кормуа у авиону који га носи из Рима у Брисел. Чим се појавила у аеродромском холу, Сузана Андрије је још и узвикнула док га је грлила: Лепинуа ће вечерас бити тамо.

Одмах у очима свога пријатеља назире ону уздржаност коју исувише добро познаје када се ради о последицама из недавне прошлости.

Наоколо, вече почиње да скрива бледи метеж Ринга. Пол потом открива главне улице које је познавао у младости, када су његови родитељи одседали у бриселском стану њиховог ујака. Мирне улице које красе имена сликара.

Улица Закона ноћу жмирка између плочника оивичених челиком и упаљеним уличним светиљкама. Уроњени у децембарску лепљиву масу, тунели Малог појаса клизави су. Булевар Ватерлоа. Неколико црвених тачака, као прикачених на вату, цртају обресе неког бала из педесетих година. Пол једва да назире *Софиџел* са драп спаваћим собама у Авенији Златног руна, смештен покрај упадљиве статуе Аталанте.

Ни код тебе, ни код мене, мрмља Сузана.

Љубавници се потом провлаче кроз необичну ноћну светлост града чију је неизвесност Магрит тако добро разумео. Између гвоздених ограда Парка и Краљевске палате, они се тетурају под ветром кроз маглу пре но што ће почети да посрћу по варљивој сјајној калдрми по којој оклевајући напредује пригушено жутило трамваја.

Полу се жури да се у *Сребрном ојрџачу* нађе са Ки-фером и Ксруеом, својим старим саучесницима који расправљају о декору Есхилове *Оресџије* коју се Кифер спрема да постави у Женеви. Ксруе би волео да о томе поприча са старим сликаром који га је научио занату у улици Бланш. Ускоро ће Пол осликати његов портрет.

Са тмином

Много се света окупило у Палати ликовне уметности. Сви који нешто значе у Бриселу; велики број париских галериста, али и оних из Базела или Лондона. И наравно, Лепинуа, украшен својим наочарима без оквира, који изиграва безбрижног приглупог лепотана косе прошаране седим власима.

Пол је одабрао да започне своје излагање читањем једног одломка из предговора једине књиге коју је написао Ернест де Кормуа, *Са тмином*. Глас му је спор, готово једноличан. Реченице брата његовог деде чини се да долазе из ванвременског простора. Он подсећа да Ернест де Кормуа никада није успео да се „потпуно ослободи древне наде која се садржи у појму милосрђа, нити модерне наде да измени, макар мало, друштвене облике који су допринели суштинској дехуманизацији човека“; да се оно мало што је имао „да проживи одиграло онда када је изгледало да морална и духовна будућност човека може да се поново јасно укаже захваљујући развоју без преседана материјалних животних средстава, али нарочито захваљујући потреби да се обнови живот након таме коју смо упознали у време Другог светског рата“.

Хоће ли говорити о његовој оставштини која се чува у архивама о којој је сликар бригу поверио Половом оцу?, пита се Сузана. Не он прескаче параграфе.

„Сва моја платна била су насликана између изласка и заласка сунца. Њихов немогући предмет јесте заједница људи. Тражио сам је и волео читавог свог живота.“

Чини се да говорник казује напамет. Сузана га назире на веома далеким просторима. Прича, њихова прича...

Полов тон постаје мање присан, такође и мање потмуо.

„Моја платна долазе од напетости тмине света у коју сам уронио у време лудила моје жене, Аделаиде Шварценберг, а затим од смрти Алексиса, детета које смо усвојили.“

Чак и у Лондону, ја сам сликао, сат или два, уз сагласност генерала Де Гола. После 1945. односи у мом животу само су се обрнули. Не слика се изван света. Чак и ако је платно, оно што оно ствара, једна неизвесност између света и апсолутног.

Боја је материја духа. Облик ту ствара и враћа најдубље трептаје једног Ја уроњеног у свет док додир или дотицај четкице открива оно што о себи једино сликар може да открије, али које други не осећају нити предосећају.

Као и дела Д'Ејтера и Брам ван Велдеа, мојих другова, и моје дело ће сведочити. Волео бих да, једнога дана, платна међу којима живим, као и платна мојих пријатеља на која она потајно одговарају, буду сакупљена на једном месту повлачења и медитације које неће припадати ниједном обреду, него ће представљати будућност.

Суме које ће омогућити да се тај наум оствари, обезбеђене су.

Као натпис, тамо ће стајати: *Тама века/Живоџи.*"

Из прошлог века, ево токова и прибежишта. Између збрке и трагичног, платно као место везаног-невезаног XX века. Брак и Матис, Моранди и Де Стал. Јорнова, Сулажова и Манесијеова, Мишоова Риткова *Сџаљинџрадска биџика*, опчињености или пријатељства старог сликара.

Са изузетно дубоком старошћу која се приближава, наглашава Пол, и тада када се јављају знаци преображаја и поновног оживљавања света у који је веровао Ернест де Кормуа, слике свакодневног света све се више отворено појављују на његовим платнима. Више него планине Свете Викторије, веома урбане слике.

Тела и лица. Исти призори. Један поглед преноси их у боју и шири се кроз намаз, поглед наде света.

Сузана поново преживљава тренутке ћутања које чува тајну Полове породице. Неупадљиво узима једну од оних марамица које јој је он поклонио када су стигли у *Софиџел*, скида своје наочаре и поново их ставља.

Фани де Хан, њена давнашња пријатељица, хвата је врло нежно за руку.

Сузана мисли на палету дугиних боја, сву у љубичастом, о платну-округлом прозору у салону Половог римског стана. Једна жена прекривена велом, у сузама, изгледа као да силази са тог платна које је Ернест де Кормуа насликао у јуну 1945. */Ноћ 1/Oñagajyће...*

Вечерас, мисли она, да ли је то химна? Или пак збогом?
Разоткривајући сва та ремек-дела која су га створила, да
ли ће Пол најзад престати да плаћа свој дуг?

Дворана је на ногама.

Неки су неупадљиво нестали без поздрава.

Наравно, први Лепинуа.

Риверсајд

Једва да се назире Фонтана са тритонима коју надвишује зграда Фортис.

Улица Режанс, неколико ноћобдија још увек седе код *Девојака са суџрошине сџране*. Сузана хита према прљавом паркингу у улици Журдан и зеленој средини воде *Иџирули*, свог омиљеног ресторана.

Венецијанска музика великих векова, пригушена светлост, чини се да се свако препушта. Међутим, сви се сећају слика онога шта се јуче догодило, у Анверсу, између смеђих кошуља Вламс Блока и афричких досељеника. Пол отвара новине *Последњи саџи*. Лепинуа тамо просипа памет коју препознаје у дугом низу стубаца.

Чудна породица, шапуће Фани Сузани. Јесте, свакако, одговара она. Толико у свету, а изван речи да ја још до пре два сата нисам знала да је Ернест де Кормуа имао сина, који је умро у тренутку ослобађања логора. Он је тамо можда упознао тату.

– Можеш ли ми на тренутак дати своју шољу? – пита је Ксруе.

Његове руке изврћу талог, а потом га распростиру.

Чују се још само хаване.

– Удвојена... Ти си удвојена, Сузана. Суштински... А врло ускоро, невероватне напетости... Неки рт... Да, један прави рт... Ти си на сред канала.

Пол гребе своја колена, Фани зева, Сузана изува своје лаке ципеле.

– Друге компликације. Нећеш имати никаквог утицаја... Неко близак, јако близак...

Ксруе узима једну кашику, сипа кап турске кафе у чашу, држи је неко време у ваздуху, а потом је пушта да се рашири у пени од кафе. У томе се тражи некакав облик.

– Чије је то срце? – узвикује Фани.

Једна суза клизи низ Киферово лице. Брижита, његова кћер, узима га за руке. Осликавајући све боље и боље своје обресе, једно срце заиста се повећава, устаљује се, шири се.

Ксруе наводи Арагона: „Они, они су сами, заједно. Сами на свету... Сами...”

Пролећна равнодневица

Луніо Тевере (Ларіо Анџонио Сарџи)

21. марџ 2004.

Фанеџа,

Са џсима џраџачима и са сџјуардесама Ал Иџалије савршене елеџанције, Фјумиџино је увек џако ужурбан. Тре-
бало би да скокнеш овамо. Да ли је Курмонџ џосџао џвој
крајњи јуџ?

Доживеџеш шок у Риму, збоџ њеџове свеџлосџи која оџ-
крива дуџи џуџи шџо води све до Аурелијеџих зидина кроз
црвенкасџосмеџе џределе. Увек ме узбуџују, уџркос чеџвр-
џи одбачене из џредџраџа и лудачкоџ саобраџаја.

Оне вечери када сам дошла Пол и ја ишли смо на ве-
черу на један мали брод-ресџоран који је био укоџвљен
насџрам Синаџџе. Та вечерица није дуџо џоџрајала. И сам
Дима би учинио да умрем од умора.

Око чеџири саџа, један крик учинио је да џоскочим у
креџеџу. Пол је био у џолој води, изобличених црџа лица.
Насмешила сам мусе; џриморао је себе да ми одџовори, али
њеџово лице осџало је узнемирено – мноџо више од клуџка
живаца које је џоцеџао џрч. Дах му је био невероваџно кра-
џак. Речи су му џадале у џрзајима.

Све сам ујамџила. То јоџово да је љредеџ за једну новелу. Да ли сам џи јоворила о крајџим љријовевџкама које сам јочела да љишем љрошле зиме?

„Она је била џамо... Оне су биле џамо... Она је била џамо и у исџо време, звала ме је. На мој мобилни џелефон. А ја, оџружен, земљане боје, у исџој равни са улицом... најзад, ја? Не знам... Можда на јочевџку сна. То је џолико личило на Анине кијове. Знаш, дуја љлиненена скуљџура коју је мама јосџавила на велики орман за јосуђе у холу, након њене смрџи.

А кола су љролазила, бескрајно сџоро. Кола из џригесевџих јодина, само неколико њих, у риџму ауџобусџа на сџраџи. Исџружено џело се смешило, све више је личило на исџрљану љлинену сџаџуу. А јоџом... јосџојао је њен љлас... задихан и неџрекидан... Њена сенка... Њен обрис... Усџраван, наравно, свечан.

А исџружено џело све више је џонуло у земљу, али насџављало је да се смеши. Све више и више... све нежније. Рекло би се џаџа...

А она је насџављала, јоворила и јоворила. А лице је јосџало мека иловача, и улица, и нишџа – е, ја, оно се неџресџано смешило... и сџално све више... бесконачно... када су љролазиле јуме, камиони, бициклови или реџки љролазници које је мучило сунце...

То лице све више је јоџримало џаџине црџе, јоџом Анине црџе, јоџом њих обоје, као да су се јомешале...

Тада, учинило ми се да чујем свој мобилни и исџружила сам се, одједном... Поново, чула сам њен љлас... онај из јоследњих месеци, онај који више нисам јодносила, онај који

се чинило да нико не може да уразуми или да убеди добрим разлoзима: „Ма не, мало моје, шo не иде, уoишшe, била сам у шo убеђена, ушoзорила сам шe...”

Предложила сам Полу да шoново шреслуша шоследњи разшoвор са својом мајком, ја сам шa била снимила на шeшoвом малом дикшaфону. Били смо у Будимшешшш. Били смо одлучили да oшшанемо у Арш-хoшелу и да заштражи-мо да нам шoслуже мале шoсласшшце. Ашрилски сумрак oшшављаo је штрашoве на украсима у облику ширамидалних звоника у шарку кaшeдрале на које ми је Пол неусиљено скренуо шажњу. То ме је oшшавило без даха.

Телефон... Турне.

Једна бујица, монолош.

Полова мајка шoшшављала је шшшaња и давала oгшoво-ре. Никада као шaда нисам шрисусшшвовала монолозима Краљице Мајке, шoказивању шихове неумољиве лoшке, шe-ашшрализацији шихових зашшварања, шиховом смршшoнос-ном и штрашчном шлесу.

Пол се уздржаo, шшшo му се није већ oдавнo било oшшo-дило. Да ли је несвесно шoшoдио да се шшврђава коначно за-шшворила кaшшанцем? Он је шoказаo на дрвену шшшшцу која је красила нашу сшвашћу собу. Ја сам је фoшшoграфисала. Она се налази у шeшoвом новчанику.

Сушшрадан, све је било завршено. Елизабешшa де Ошшвил је умрла.

Ошшaко је она несшшала, мој шaшшак не шресшшaје да шло-ви не знам шшачно куда, и шшo ми се уoишшe не свиђа. Да чо-век шoверује да је Госшoдин Ило. Какву шшaјну крију шo шшвом мишшљењу Беле руже из Високе-Шелде?

И нарочиџо, немој ми џовориџи о Малпертуију на оба-
лама Високе-Шелде! Беле руже, џо је чистиџа свеџлосџи.

У сџвари, одакле џоџиче џвоје одушевљење за фанџа-
сџично? Ја џо смаџрам џоџиџуно лошим.

Овде, марџовски ваздух већ је блаџ, као шџо може да
буде Рим кад није леџо.

Враћам се својој џричи. Излазимо на џерасу. Две џџице
дремају на сувим џранама великој дрвеџа које видимо из
Половој сџана.

Призивам у сећање црџеж начињен уџлем џосџављен
изнад величансџвеној камина џихове велике џрџезарије
у Турнеу. У односу на дневни боравак који је џледао на вр-
џове, свеџлосџи ове џросџорије је необично џриџушена. Ту
су се, џврди Шарлоџа, Пол и Ана склањали када су били
деца.

На џом Елизабеџином џорџреџу – има око чеџрге-
сеџак џодина – лице се наџње са једном мешавином раз-
даџине и величансџвеносџи, џаџње и сажаљења, а џа-
кође и са неим џреклињањем. Нишџа шџо би се моџло
уџоредиџи са уџиском охолосџи који је џружала Полова
мајка када џе је дочекивала. Нисам моџла да се уздржим од
малој узвика сџраха, који је срећом џрекрио џанани звук
саџа са клаџном уџрађеним у камин.

Заџим сам се уџуџила у оно шџо је Полова мајка звала
својим вокалним будоаром како бих џелефонирала мами
која је креџала на џуџ у Лаџинску Америку збоџ џосла На-
ционалној фонда за научно истраживање. У џој окруџој
џросџорији, из које се Елизабеџа савршено џовезивала са
свеџом, имала сам довољно времена да се задржим.